

Traian ȘTEF

Revizuirea Constituției și regionalismul

Despre revizuirea Constituției s-a vorbit imediat după adoptarea ei. De fapt, ea nu a fost de la început votată de PNȚCD, UDMR și PNL, iar înainte de votul „Constituantei” mulți specialiști în drept i-au adus critici serioase. Și atunci, ca și acum, criticile au vizat îndeosebi statutul proprietății, separarea puterilor în stat și statutul președinției. De asemenea, UDMR a contestat mereu forma primului articol, care statuează statul național român. Pe lângă ideile de fond, este discutabil stilul întregii compoziții, de multe ori demagogic și bombastic. Dar o discuție lucidă nu a fost posibilă atunci, în primul rând datorită Puterii, FSN, datorită oscilațiilor doctrinare și conservatorismului președintelui Ion Iliescu. Era perioada în care nu se pomenea cuvântul „capitalism”, iar Rațiu și Câmpăneanu erau considerați dușmanii națiunii, veniți din străinătate să cumpere țara. Cu toate criticile, Constituția „Iorgovană” a trăit zece ani fără contestări majore. S-a făcut apel la ea când au fost contestate

trativă, regionalizarea, mai precis, ar impune, de jos în sus, noi modele instituționale, noi forme și relații ale puterilor în stat. Conotații ale regionalizării sînt descentralizarea, autonomia locală, votul uninominal etc.. Dar ele sînt jumătăți de măsură, jumătăți de adevăr, dacă le includem într-o piramidă unde toate afirmă, și nu te de sus, de două mâini a două persoane.

Dar, așa cum în urmă cu zece ani politicienii români se fereau să pronunțe în public cuvîntul „capitalism”, sînt ei astăzi pregătiți să depășească alte tabu-uri? Și de ce avem noi tot felul de tabu-uri? Este evident că tabu-ul exprimă un deficit de mentalitate, rămîineri în urmă față de spiritul vremii nu numai sub raport economic, ci în special de nivel cultural. Vorbesc despre cultură în sens larg, înglobînd economicul, politicul, esteticul, spiritualul, creativitatea. Oportunismul nostru nu are un atribut pe care îl iubim foarte mult, cel de „național”. Or, un oportunism național, în aceste momente, ar trebui să ne îndrepte spre valul european, nu spre gîră de la capătul grădinii țaranului arînd cu plugul tras de un cal, sau de lîngă vila politicianului traficant, sau a parvenitului din ciubuc și spagă. Politicianul român nu vede, cu ochelarii lui pentru distanță, interesul general, ci este preocupat de exploatarea de tabu-uri în scop electoral. Clasa noastră politică nu a tras niciodată căruța, așteptînd ca ea să fie împinsă de marea masă a populației. De aceea nu au loc schimbări la noi, ci doar mici revizui, fardări, văruit de fațadă.

Faptul de a fi sub vremuri este mistificat, apoi, în sensul cronicarului de acum cinci veacuri. Orice idee novatoare, care nu este în consonanță cu tărăgănarea, lipsa de voință, comoditatea, este întîmpinată cu replica: „nu este momentul”. Dar a fi fost atunci sub vremuri și a fi astăzi sînt două situații diferite. A nu fi momentul nu înseamnă, astăzi, decît o amîinare din rațiuni de oportunism personal. A depinde, atunci, de vremuri, înseamnă să te supui cu sabla la gît, în timp ce astăzi înseamnă participare la istorie. Astfel, pentru o constituție care nu este funcțională nu trebuie așteptat „momentul”. Este evident că e nevoie de o nouă constituție pentru România, nu de cea veche, operată și cu transplanturi pe la unele articole. Pentru asta nu trebuie așteptat: nici NATO, nici noul Parlament, nici mîntea de pe urmă a românului, nici Mesia.

Dar dacă mă gîndesc mai adînc, cel mai bine ar fi să lăsăm pe mîine, să formăm ceva comisii de studiu, de redactare, din care să facă parte juriști, economiști, politologi, sociologi, profesori de gramatică, ingineri (cît mai mulți ingineri), ziariști, deputați, senatori, miniștri, consilieri de la Președinție, militari, secretare, șoferi, reprezentanți ai sindicatelor, patronatului, societății civile, ai consilierilor elevilor, muncitorii, țărani, intelectuali, femei, bărbați, bătrîni, copii, români, maghiari, germani, țigani și Ion Budai Deleanu în mod deosebit.

TRAIAN ȘTEF s-a născut în 1954 la Brădet, jud. Bihor. Este redactor la revista *Familia. Despre mistificare*. Eșuri, Oradea, 1997.

Daniel VIGHI

Adnotări și paranteze. La Blaj

Dezbaterile organizate, ca de fiecare dată cu profesionalism, de Liga Pro Europa, de data aceasta la Blaj, au avut în vedere scrutarea academică a tradiției și a perspectivelor culturii românești în Transilvania și Banat. Studenții prezenți la cursuri au fost selectați din toate marile centre universitare din țară și mi s-au părut extrem de bine informați, cîțiva dintre ei erudiți chiar, în istorie, studii politice, științe economice. Cu acest prilej a fost lansat volumul *Provincia 2000*, cuprinzînd o serie de articole publicate în revista în primul an de existență al acesteia, o selecție realizată de Molnár Gusztav, cu Szokoly Elek ca editor coordonator. Volumul este tipărit de Editura Pro Europa din Tîrgu Mureș cu sprijinul fundației Heinrich Böll din Germania. Așa cum s-a putut, de altfel, remarca în rîstimpul celor doi ani de existență ai revistei *Provincia*, specificul și implicit originalitatea acestui demers publicistic constă în faptul că reprezentanți ai societății civile aparținînd comunităților maghiare și românești din Transilvania și Banat au decis să construiască un „for comun în spațiul public”, după cum sîntem asigurați într-un scurt preambul cu valoare de manifest al volumului intitulat, nu întîmplător, așa zice, *Ce vrem și ce nu vrem*.

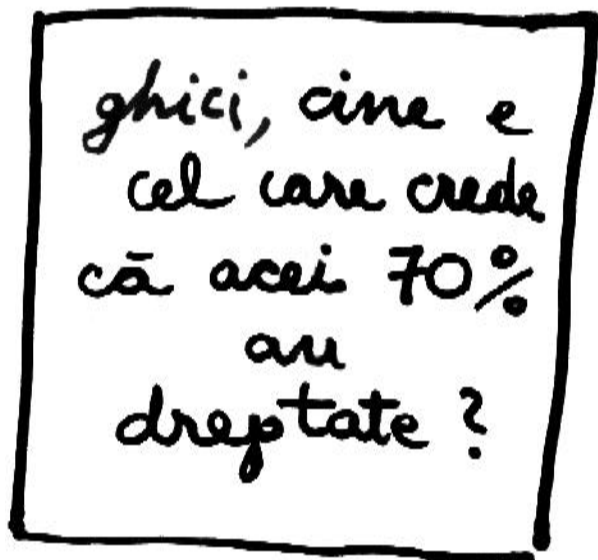
Mi-am propus în rîndurile următoare să recapitulez angajamentul principal al colegiului redacțional din scurtul „manifest” programatic pentru a preîntîmpina (și cu acest prilej) orice posibile interpretări, altele decît cele avute în vedere de autorii lui. Înainte de toate, trebuie să subliniem angajamentul democratic al ini-

tiativei de față, de care trebuie să țină seama oricare scrutare analitică onestă a tot ceea ce am întreprins. Dincolo de diversitatea abordărilor din paginile antologiei, oricît de variate și divergente chiar, există cîteva principii care le unesc indiscutabil. Acestea se regăsesc în arealul ideatic al lumii contemporane în varianta ei liberal-pragmatică, angajată în promovarea unei lumi plurale și deschise. Voința redactorilor revistei în construirea a ceea ce acesătia numesc prin sintagma „for comun în spațiul public al Transilvaniei și Banatului” are în vedere ieșirea din „epoca disputei” și intrarea în aceea „a dialogului”. De bună seamă că dialogul este el însuși o formă a cultivării diversității în idei și atitudini, altfel devine inevitabil monolog și, mai apoi, ferment posibil al unui autoritarism/totalitarism fără perspective. Care sînt marginile conceptelor asumate și unde anume dialogul se transformă în dispută ireconciliabilă? Răspunsul se regăsește în chiar afirmarea fără echivoc a voinței colectivului redacțional de a delimita intențiile declarate programatic de oricare altele adăugate în răspăr cu acestea. Ar fi de adăugat aici că „responsabilitatea acestui nou început” își are una din resursele importante în transparența efectivă a tuturor intențiilor, a atitudinilor și aspirațiilor sociale și politice: nimic ambiguu, nimic subversiv, nimic construit semantic sub zodia una gîndești, alta scrii așa cum au dat de înțeles adesea cei care ne resping „responsabilitatea acestui nou început”. Ne asumăm acest principiu oricîte neplăceri sau posibilități de interpretare rău intenționată ar putea să se nască din acesta. Iată, bunăoară, faptul că „istoria acestei regiuni” a fost „pînă acum strict divergentă” este o realitate asumată în comun în vederea înțelegerii aprofundate a acesteia și, mai apoi, pe această cale, a depășirii ei. Au existat, în Transilvania mai ales, nedreptăți și politici greșite pînă în 1918 și după 1918. Diferențele popoarelor din Ardeal au fost mai întotdeauna divergente, construcțiile și punțile au fost mai ales precare, solidaritatea impusă demagogic s-a suprapus vieții transilvănene și i-a adăugat componente ideologice care au falsificat-o, i-au deturnat posibilele puncte de convergență și au impus diferențele conflictuale în dauna celor constructive. De aceea, socotim că trecutul nostru, vrînd-nevrînd comun, trebuie scrutat „fără prejudecăți și inhibiții”; transformarea Celuilalt în partener – una din dorințele sincere ale grupării noastre – pretinde o adecvată arheologie a ideii acesteia: au fost vreodată în istorie ungurii, sașii, secuii, rromii și românii ardeleni parteneri? Au existat asemenea tentative în istoria Transilvaniei? Și chiar dacă, în ce-i privește pe români, acestea nu au fost satisfăcătoare, merită ca în noul veac să fie continuată politica supremației etnice, a transformării convergenței în divergență și a diferenței prin complementaritate în vechea diferență prin excludere?

O paranteză se impune: postmodernitatea (sau transmodernitatea) aspru criticată de studiile asupra omului recent ale lui Horia-Roman Patapievici este, pentru mine cel puțin, un concept necesar și inevitabil în demersul *Provinciei*. Explicația mi se pare limpede: nu știu cum aș putea numi altfel această nouă realitate în care construcția politică își găsește zona de convergență în abordări de tip transetnic. Socot că demersul *Provinciei* perseverează altundeva decît modernitatea romantică și postromantică edificată pe legitima, atunci, apariție a conștiinței identitare cu temelii etnice. Așa degrabă aici și faptul că Transilvania acestui proiect politic se dorește a fi o regiune „în care deosebirile religioase, etnice, culturale să se completeze reciproc în beneficiul regiunii”. Mai limpede încă: dacă în modernitatea celor două veacuri, politica româno-maghiară era determinată de diferențele culturale metamorfозate într-un lung și inequizabil kulturkampf naționalist, astăzi noi am vrea ca vechea diferențiere să se topească într-un punct de convergență nou prin inversarea priorităților de identificare. Astfel, în identitatea politică (regională), să ne definim ca ardeleni (unguri, români, sași, rromi), iar în identitatea culturală să fim români, unguri, sași cu specific ardelean în culturile cărora le aparținem. După cum se vede: odată afirmarea identitară – cea politică – ar putea fi una regională; prin ea s-ar putea împlini convergența prin regăsirea unui suport de solidaritate nou; a doua oară afirmarea identitară – cea culturală – presupune afirmarea diferenței, și a diversității, în orizontul etnic propriu. Această disocierare nu aparține modernității întrucît nu se înscrie în paradigma de tip kulturkampf, ci într-una a complementarității, dacă nu armonice, atunci cel puțin animată de bunăvoință reciprocă. În fapt, cultura naționalistă nu este Cultură, ci Propagandă, adică tot politică. Prin această metamorfoză posibilă, identitatea etnic-culturală, atîta timp cît este Cultură, nu alimentează divergența, ci convergența, complementaritatea și nu excluderea. Este adevărat că asemenea principii s-ar putea să fie încă multă vreme minate de obișnuințele noastre vechi, adică moderne, și să continuăm să ne identificăm politic și cultural prin excludere și conflict, numai că, dacă așa ar sta lucrurile, aceasta nu înseamnă deloc că noua realitate – în care diversitatea devine tot mai mult o chestiune culturală, iar convergența și unitatea tot mai mult o afacere politică – nu se va impune ca realitate și, impunîndu-se, să pretindă legitim să aibă un nume. Eu prefer să-i spun lume postmodernă, pentru că nici nu știu cum aș putea să o numesc altfel.

DANIEL VIGHI s-a născut în 1956, la Lipova, jud. Arad. Este scriitor și profesor al Universității de Vest din Timișoara. *Sorin Titel* – monografie critică, Brașov, 2000.

Ben.

Ben Vautier: Întrebare Fluxus, parafrază

unele legi de către Opoziție și mai ales s-a amintit primul articol, fundamentul partidelor naționaliste. Acest articol, care definește statul român drept național, unitar și suveran, a fost folosit de multe ori în loc de ciomag, de sperietoare, de căluș în gură, demagogic. Se vede prea bine, acum, că acest articol nu apără România nici de condiționările din afară, nici de corupția din interior, iar ironia istoriei – care este usturătoare și nu uită niciodată să se manifeste – s-ar putea să le ridă în nas tocmai demagogilor naționalismului și suveranității naționale. E foarte posibil ca aceștia să rămîină cu mîinile goale în noile condiții istorice, cînd contează mai mult biletul de avion decît culoarea băncii din parc.

Ceea ce se constată acum, după zece ani, de către o clasă politică în schimbare de generații, cu un altfel de limbaj, cel puțin, este că legea noastră fundamentală este tributară momentului cînd a fost ea redactată, că este greu de respectat, că are multe ambiguități. Ideea necesității revizuirii ei este aproape unanimă. Din păcate, însă, așa cum se întîmplă adesea la noi, preocuparea este în primul rînd față de text. Nici acum nu se proiectează mai întîi o viziune fermă, clară, racordată la experiențele europene asupra României. După 12 ani de mers țîrș-grăpiș, cînd am fost mai mult împinși de la spate să facem privatizare și reforme, harta europeană a României nu are culori prea armonioase, ci mai mult petice cusute neîndemînic.

Dat fiind faptul că este posibilă primirea noastră în NATO, că asta ne-ar permite să ne pregătim în liniște pentru aderarea la UE, cred că mai întîi ar fi necesară nu revizuirea Constituției, ci revizuirea construcției României. Este evident faptul că România are nevoie de o nouă construcție instituțională care, apoi, să fie consfințită în Constituție. Nu de o revizuire care să nu schimbe nimic avem noi nevoie, ci de o schimbare propriu-zisă. În acest context, discuția despre construcția administrativă este inevitabilă. Piramida actuală generează stagnare și corupție. O nouă construcție adminis-